

УДК 378.34

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ КОНЦЕРТНО-ПРОСВІТНИЦЬКОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ-МУЗИКАНТІВ

доктор педагогічних наук, доцент Полубоярина І. І.,

кандидат мистецтвознавства, доцент, Присталов І. К.

Харківський національний університет мистецтв імені І. П. Котляревського,
Україна, Харків

Простежено розвиток концертно-просвітницького руху у світовій та вітчизняній мистецькій практиці. Визначено особливості організації концертно-просвітницької роботи студентів-музикантів. Сформульовано основні завдання концертно-просвітницької діяльності. Виокремлено якості, які необхідні студенту-музиканту для організації та проведення просвітницьких заходів. Надано методичні поради щодо особливостей підготовки музично-просвітницького заходу студентами вищів. Визначено етапи підготовки заходу; мету, завдання та види тематичних концертів, а саме: монографічні концерти, тематичні концерти-лекції, концерти-лекції, концерти-зустрічі з композиторами та інші. Наведено приклад одної з програм концертно-просвітницького заходу.

Ключові слова: музично-просвітницький захід, методичні поради, якості особистості, професійна підготовка.

Doctor of pedagogics, assistant professor, I. Poluboyarina; PhD, assistant professor, Pristalov I. Features of the organization of concert and educational work of students-musicians / Kharkiv national University of art I. P. Kotlyarevsky, Ukraine, Kharkiv

In the present article the development of the concert-educational movement in the world and domestic art practice has been traced on the basis of the analysis of scientific literature. The main tasks of the concert-educational activities have

been presented. The qualities necessary to a student-musician to organize and conduct any educational event have been pointed out. The article presents methodological advice on peculiarities of preparing a musical-educational event by students from higher education institutions. The article defines the stages in preparing the event; its target, task and types of theme concerts: monographic concerts, theme concerts-lectures, concerts-lectures, concerts-meetings with composers etc. An example of one of the programs of a musical-educational event has been provided.

The key words: musical-educational event, methodological advice, quality of a personality, professional training.

Вступ. Думка про вплив високохудожньої музики на духовний розвиток особистості, про її величезний вплив на культурний і моральний дух нації завжди була основною в діяльності видатних музичних діячів Європи та всього світу. Нажаль, результатом ситуації, яка склалася на сьогоднішній час стало зниження загального культурного і морального рівня населення України. Зокрема викликає занепокоєння і той факт, що педагоги-музиканти часто, не ставлять перед собою завдань духовного та естетичного виховання студентів, а обмежують свою діяльність лише навчанням гри на інструментах та співу.

Слід також зазначити, що аналіз останніх досліджень і публікацій з проблеми здійснення концертно-музично-просвітницької роботи студентів-музикантів свідчить про те, що особливості підготовки просвітнього заходу розглядалися у роботах багатьох музикантів, науковців, педагогів. Зокрема просвітницька діяльність отримала обґрунтування в роботах О. А. Апраксіної, Л. Р. Арчажникової, Н. Л. Гродзенської, Д. Б. Кабалевського, Л. А. Рапацької, С. М. Шацької.

Такі видатні діячі культури та мистецтва як Б. В. Асаф'єв, В. О. Стасов, А. Б. Гольденвейзер, О. В. Луначарський, Г. Г. Нейгауз, С. В. Танєєв, брати

Антон і Микола Рубінштейни, М. В. Юдіна неодноразово наголошували на значних можливостях музичного, зокрема концертного просвітництва для виховання високої культури та музичного смаку людини. Досвід зарубіжних колег Л. Бернстайна та П. Міхеля вартий вивчення та застосування в музично-педагогічній практиці на сучасному етапі розвитку українського суспільства.

Тому вищі навчальні заклади культури та мистецтва можуть і повинні стати своєрідними музично-просвітницькими центрами районів, міст України. А силами студентів і викладачів можливо організувати концертно-просвітницьку діяльність та охопити нею як дитячу, так і дорослу частину населення держави.

Метою даної роботи є визначення особливостей організації концертно-просвітницької роботи студентів-музикантів вишів; вплив цієї роботи на формування фахової компетентності молодих музикантів.

Виклад основного матеріалу статті. У процесі професійної підготовки студентів музичних спеціальностей використовуються різні організаційні форми як аудиторної так і позааудиторної роботи. Зокрема лекції, лекції-дискусії, лекції-конференції, проблемні лекції, семінари-бесіди, семінари-диспути, практичні та семінарські заняття, семінари-дискусії, індивідуальні та індивідуально-групові заняття, педагогічна практика, імітаційні та рольові ігри, заняття з елементами тренінгу спілкування, акмеологічного та психофізіологічного тренінгів, творчі конкурси, фестивалі, олімпіади, викладання спецкурсу, майстер-класи, музично-просвітницькі заходи. У дидактиці "вони трактуються як способи управління пізнавальною діяльністю для розв'язання певних дидактичних задач" [1, с. 39].

Відзначимо, що позааудиторна робота відбувається не тільки через участь студентів у конкурсах, фестивалях, олімпіадах та майстер-класах, а й через організацію та проведення концертно-просвітницьких заходів. В процесі якої формується мотивація досягнення успіхів, навчальної діяльності, виконавські та музично-просвітницькі уміння, організаторські та

комунікативні якості, розвивається артистизм, емоційна стійкість, музичний смак, музикальність, музичне мислення, уява та інші показники музичної обдарованості та фахової компетентності. Молоді обдаровані музиканти відчують свою значимість для суспільства, що є стимулом подальшої їхньої музично-творчої діяльності.

Історичний аналіз музичного просвітництва свідчить про те, що цей вид діяльності тісно пов'язано із музичною освітою. Видатні композитори та виконавці вважали просвітництво вищою формою музичної діяльності [2; 3; 4; 5; 6].

Так Б. В. Асаф'єв наголошував на тому, що найважливішою традицією музичної культури є радість, яку дарують композитори, виконавці людям під час зіткнення із музикою [2]. При цьому призначення музичного просвітництва полягає у реалізації пізнавальної, комунікативної, аксіологічної, естетичної та інших функцій музичного мистецтва.

Аналіз наукової музикознавчої літератури показав, що основними *завданнями* просвітництва є:

- залучення до кращих зразків світової музичної культури;
- розповсюдження знань про музику як виду художньої творчості, інтеграція усіх видів мистецтв.

Особливостями цього процесу є той факт, що музика оперує художніми образами і як наслідок цього сприяє духовному зростанню як виконавців та організаторів, так і слухачів. Проте, специфікою здійснення музично-просвітницької діяльності є спрямованість виконавців та слухачів на саморозвиток, самореалізацію, самоосвіту.

Активне включення музично обдарованих студентів вишів у проведення музично-просвітницьких заходів як одної з організаційних форм позааудиторної роботи сприяє розвитку компонентів музичної обдарованості, а систематична участь у концертній діяльності формує їхню готовність та індивідуальний стиль.

Слід зазначити, що серед *якостей*, які необхідні студенту-музиканту для організації та проведення музично-просвітницьких заходів слід виокремити:

- усвідомлення значущості просвітництва для суспільства;
- потребу професійного саморозвитку;
- розвинутий інтелект для планування та здійснення заходів;
- комунікабельність та організованість, музичний смак;
- здатність популяризувати досягнення музичного мистецтва;
- застосовувати методи соціологічного дослідження з метою виявлення моральних переконань та смакових уподобань масової аудиторії;
- готувати та проводити публічні виступи в аудиторіях різного типу та інші.

У рамках даної роботи розглянемо більш детально методичні поради студентам-музикантам вишів щодо організації концертно-просвітницького заходу.

Підготовку до організації музично-просвітницького заходу слід почати з виявлення моральних переконань та смакових уподобань аудиторії, яка буде присутня на концерті; з проведення моніторингу попиту аудиторії на сучасні та класичні музичні твори. Від цього залежатиме тема заходу, вибір виконавців, вид заходу: тематичний концерт, цикл концертів.

Етапами підготовки музично-просвітницьких заходів визначено:

- вибір тематики заходу;
- вибір музичного матеріалу;
- складання сценарію;
- підготовка ведучого заходу.

Тематичний концерт дозволяє поєднати вирішення навчально-виховної діяльності спрямованої на розвиток музичної обдарованості з завданнями музично-просвітницької діяльності.

Метою проведення тематичних концертів є пробудження інтересу слухачів до музичної творчості, бажання її розуміти. Теми концертів варто орієнтувати на такі напрями музичного мистецтва як: фольклор, твори композиторів-класиків, сучасне естрадне, джазове мистецтво, духовна музика. Зокрема основним *завданням* проведення тематичних концертів є пізнання виконавців і слухачів з різноманітними формами, жанрами та стилями музичного мистецтва. Глибоке проникнення у зміст творів під час концерту також допомагає встановити зв'язок з іншими видами мистецтва.

Оформлення концертів, включення у сценарій літературних текстів, елементів театралізації сприяє більш глибокому розумінню й осягненню музичних творів, з іншого боку – дає можливість отримання естетичної насолоди публіці.

Рекомендуємо студентам готувати такі види тематичних концертів:

- монографічні концерти, присвячені творчості одного композитора повинні розкривати індивідуальність, своєрідність, відмінності стилю творця;
- тематичні концерти-лекції історичного плану, де розглядається певний стиль чи напрям музичного мистецтва; за допомогою міжпредметних зв'язків, інтеграції різних видів художньої творчості (зображувального мистецтва, театру, кіно, музики);
- концерти-лекції, присвячені сучасній класичній, джазовій, естрадній музиці, метою яких є розуміння класичного мистецтва через доступну за сприйняттям естрадну та джазову музику;
- концерти, присвячені ювілейним подіям;
- концерт, який поєднує музику попередніх століть із сучасною музикою, що сприяє діалектичному взаємозв'язку творів;
- концерти-зустрічі з композиторами та виконавцями, що дозволяють впливати постаті художника на безпосереднє сприйняття твору.

Слід наголосити, що метою проведення циклу концертів є: виховання вимогливих слухачів, здатних критично сприймати музичні твори, розбиратися у складних явищах художньої творчості.

Прикладом циклу концертів може стати цикл "Музичні династії Харкова", у рамках якого організовуються та проводяться концерти, присвячені творчості одної музичної родини міста.

Цикл концертів для дітей спеціалізованої дитячої музичної школи-інтернату, метою яких є знайомство з різними жанрами, стилями інструментальної, вокальної, хорової музики; участь учнів школи у серії концертів. Для встановлення більш тісного контакту із публікою під час проведення всього циклу, рекомендуємо встановити одного ведучого-музикознавця таких концертів.

Основою успішної організації та проведення музично-просвітницьких концертів є:

- відбір виконавців та учасників концертів;
- відбір відповідного високо художнього музичного репертуару;
- поєднання сольних та ансамблевих форм музикування.

Підготовку концертно-просвітницьких заходів варто починати з підвищення виконавської майстерності студентів-учасників: проведення додаткових репетицій, аналізу виконавських інтерпретацій з метою глибоко розуміння стилю музики, яка виконується.

Тільки такий комплекс складових підготовчої роботи дозволяє досягти високої якості проведення музично-просвітницького заходу. Найголовнішим для організаторів заходів стає розуміння високої мети просвітництва, яка полягає у любові до музики, слухача, можливості впливу художньої творчості на духовний розвиток особистості.

У рамках цієї роботи приведемо приклад програми одного з музично-просвітницького заходу на тему: "Весняні співи Лесі Українки на Слобожанщині".

Мета заходу: виховати почуття любові до музичного та літературного мистецтва України; розвивати уміння музично-просвітницької діяльності; збагатити знання студентів про пісенну та інструментальну творчість українських композиторів-класиків та сучасних харківських композиторів; сприяти розвиткові компонентів музичної обдарованості студентів.

Програма цього заходу включила такі твори:

1. "Останній подих", музика Модеста Гаврилова на вірші Якова Полонського.
2. "Образи" цикл для скрипки та фортепіано у 3-х частинах музика Модеста Гаврилова.
3. Українська народна пісня "Там де ятрань круто в'ється" в обробці М.В. Лисенка.
4. Українська народна пісня "Казав мені батько" в обробці М.В. Лисенка.
5. Українська народна пісня "Підкручу я чорні вуса" в обробці В.М. Верменича.
6. "Не дивися на місяць весною", слова Лесі Українки, музика Т.І. Хмельницької.
7. Арія Наталки з опери М.В. Лисенка "Наталка Полтавка", текст І. П. Котляревського.
8. Українська народна пісня "Ніч яка місячна" в обробці М.В. Лисенка.
9. Українська народна пісня "Чорнії брови" в обробці М.В. Лисенка.
10. Українська народна пісня "Місяць на небі" в обробці М.В. Лисенка.
11. "Давня пісня", п'єса для скрипки та фортепіано, музика В. Теличко.

Висновки. Таким чином, в процесі організації концертно-просвітницького заходу у студентів-музикантів вищих навчальних закладів формується здатність і готовність до показу власної виконавської майстерності на різноманітних сценічних площадках; організовувати різні творчі музичні проекти, здійснювати зв'язки із засобами масової інформації, закладами мистецтва та культури, різними верстами населення з метою популяризації музичного мистецтва.

Література:

1. Лернер И. Я. *Философия дидактики и дидактика как философия* / И. Я. Лернер. – М., 1995. – 216 с.
2. Асафьев Б.В. *Музыкальная форма как процесс* / Б. В. Асафьев. – Л.: Музгиз, 1963. – 378 с.
3. Лихачев Б. Т. *Теория эстетического воспитания школьников: [учеб. пособ.]* / Борис Тимофеевич Лихачев. – М.: Просвещение, 1985. – 176 с.
4. Мельникова Л. Л. *Методика формирования профессиональной готовности преподавателя колледжа искусств к концертно-просветительской работе* / Л. Л. Мельникова. – М., 2005. – 138 с.
5. Нейгауз Г. Г. *Об искусстве фортепианной игры : записки педагога* / Генрих Густавович Нейгауз. – М. :Музыка, 1987. –238, [2]с.
6. Чайковский М. *Жизнь П. И. Чайковского* / М. Чайковский. – М. Лейтциг, 1903. – 386 с.

References:

1. Lerner I. Ya. *Filosofiya didaktiki i didaktika kak filosofiya* / I. Ya. Lerner. – М., 1995. – 216 s.
2. Asafj'ev B.V. *Muzыkal'naja forma kak process* / B.V. Asafj'ev. – L.: Muzghyz, 1963. – 378 s.
3. Lykhachev B. T. *Teoryja estetycheskogho vospytanyja shkoljnykov : [ucheb. posob.]* / Borys Tymofeevych Lykhachev. – М.: Prosveshhenye, 1985. – 176 s.

264 s.

4. *Meljnykova L. L. Metodyka formyrovanyja professyjnoho ghotovnosti prepodavatelja kolledzha yskusstv k koncertno-prosvetyteljskoj rabote / L. L. Meljnykova. – M., 2005. – 138 s.*

5. *Nejghauz Gh. Gh. Ob yskusstve fortepyannoju yghri : zapysky pedaghogha / Ghenrykh Ghustavovykh Nejghauz. – M.: Muzika, 1987. – 238, [2]s.*

6. *Chajkovskyj M. Zhyznj P. Y. Chajkovskogho / M. Chajkovskyj. – M. Lejpcygh, 1903. – 386 s.*